

การบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
อันเกิดจากกระบวนการประนอมข้อพิพาทในประเทศไทย*
THE ENFORCEMENT OF THE COMPROMISE CONTRACT
ARISING FROM THE CONCILIATION PROCESS IN THAILAND

ธานี วรภัทร์

Thanee Vorapatr

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

วิชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล

Wichet Sinprasitkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: wichet.sin@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลสถานการณ์คดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและศึกษาทบทวนการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยโดยศึกษาหลักและทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กฎหมายไทยในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โดยปัจจุบันการไกล่เกลี่ยมีพัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว เป็นกระบวนการที่เรียบง่ายแต่มีประสิทธิภาพสูง ค่าใช้จ่ายน้อย กระบวนการไกล่เกลี่ยในอดีตที่ผ่านมาเหมาะกับการศึกษาเหตุผลเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสำเร็จและไม่สำเร็จของการไกล่เกลี่ยที่นำไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงศึกษาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นได้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยในปัจจุบัน และสามารถนำไปพัฒนากระบวนการที่ระงับข้อพิพาทดังกล่าวนี้ได้ต่อไป คณะผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของกระบวนการดังกล่าวจึงเห็นควรศึกษาวิจัยโดยเก็บข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยโดยศึกษาการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย 11 หน่วย โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการไกล่เกลี่ยในระบบกระบวนการยุติธรรม กลุ่มที่มีการไกล่เกลี่ยโดยสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจ และกลุ่มที่มีการไกล่เกลี่ยภายใต้กฎหมายของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปสู่การ

* Received 21 June 2023; Revised 30 June 2023; Accepted 30 June 2023

วิเคราะห์และสรุปเพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับความสำเร็จและอุปสรรคของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความเชื่อมั่น ด้านมาตรฐานการบริการ ด้านประสิทธิภาพของการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ย พ.ศ.2562 ด้านขยายศักยภาพในเชิงพื้นที่ และด้านการบริหารจัดการเชิงรุก หากปฏิบัติตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีการพัฒนาและประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, การระงับข้อพิพาท, กฎหมาย

Abstract

This research article studies information on the situation of cases in Thailand and reviews the use of mediation by learning principles and theories of dispute mediation. Current Thai Laws Regarding Conciliation in Thailand mediation has developed rapidly. It's a simple but highly efficient process. Little cost. It is suitable for studying the reasons for successful and unsuccessful mediation of mediation that lead to success, as well as the obstacles that may arise with the mediation process. The research team foresees the importance of such methods and therefore agrees to review the research by collecting data on various agencies that use the mediation process by checking the mediation that occurred in 11 mediation-related agencies, divided into three groups, namely those with mediation in the justice system. An institution or an ad hoc body mediates a group. And mediation groups under the laws of the Department of Local Administration. This leads to analysis and conclusions to study the success factors and obstacles of the mediation process in Thailand. This leads to policy recommendations in various areas: Public relations, Confidence service standards on the efficiency of enforcing the compromise agreement related to the Mediation Act B.E., and proactive management. Following these suggestions will make the dispute resolution process more developed and more efficient.

Key word: Mediation, Dispute Resolution, Law

บทนำ

การประนอมข้อพิพาท (mediation) หรือกระบวนการยุติหรือการระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอม ของคู่กรณีเองโดยมีบุคคลที่สามเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือและเสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือระงับข้อพิพาท ให้คู่กรณีสามารถต่อรองกันได้สำเร็จ (สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่, 2563) โดยปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่กล่าวถึงการประนอมข้อพิพาทปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 อันเกิดจากคำสั่งของศาลให้คู่ความไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งถือว่าเป็น การประนอมข้อพิพาทในศาล นอกจากนี้ยังมีการประนอมข้อพิพาทที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติ โดยเฉพาะแต่คู่กรณีมีสิทธิ์ที่จะดำเนินการได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้อย่างชัดเจน โดยจะถือว่า ข้อตกลงดังกล่าวของคู่กรณีเป็นการประนอมข้อพิพาทนอกศาลและอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติเรื่องการประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (อรัชมน พิเชฐวรกุล, 2565) ดังนั้น กรณีการประนอมข้อพิพาทในศาล หากคู่กรณีสามารถทำความตกลงกันได้ ศาลก็จะพิพากษาไปตาม สัญญาประนีประนอมยอมความนั้น (นพพร โพธิ์รังสียากร, 2563) โดยคำพิพากษตามยอมดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันคู่ความทั้งสองฝ่าย ตามมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (โชติช่วง ทัพวงศ์, 2558) หากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกันไว้ อีกฝ่ายสามารถยื่นขอให้ศาลบังคับตามคำพิพากษตามยอมนั้นได้ทันที โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องคดีกันใหม่ (นพพร โพธิ์รังสียากร, 2552) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีความแตกต่างจากการประนอมข้อพิพาทนอกศาล กล่าวคือ เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลแล้ว ย่อมทำให้ข้อพิพาทหรือหนี้ที่มีอยู่เดิมระงับไป และคู่กรณีผูกพันตามความตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น แต่หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตาม อีกฝ่ายหนึ่งต้องเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องคดีเพื่อขอให้ศาลบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น (เชมจุฑา สุวรรณจินดา, 2563); (สรวิศ ลิ้มปริงชี, 2555)

อนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีฐานข้อมูลและรายละเอียดของคดีที่สามารถประนอมได้สำเร็จและไม่สำเร็จตามเจตนารมณ์ของคู่กรณี ซึ่งได้ดำเนินการโดยหน่วยงานและ/หรือสถาบันอื่นนอกเหนือจากศาล อัตราคดีที่เข้าสู่ กระบวนการฟ้องร้องเพื่อบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ปัจจัยรวมถึงอุปสรรคที่มีผลต่อประสิทธิภาพ ในระบบการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมากและกระจัดกระจายตามฐานข้อมูลขององค์กร สถาบันและ/หรือ หน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดให้ครบถ้วน และบริบูรณ์ ดังนั้น เพื่อให้การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนสามารถนำข้อมูลเช่นนั้น มาวิเคราะห์และปรับใช้เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน และระบบการบริหารคดีด้านการประนอม

ข้อพิพาทในประเทศไทย ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะรวบรวม ข้อมูลทั้งหมดเพื่อจัดทำรายงานการศึกษาคดีการระงอมข้อพิพาทของประเทศไทยและนำไปสู่การกำหนด แนวนโยบาย ตลอดจนทิศทางการระงอมข้อพิพาทของประเทศไทย รวมถึงปรับปรุงการให้บริการด้านการระงอมข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC) ต่อไป (อนันต์ จันทโรภากร, 2558)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับระบบการระงอมข้อพิพาท อาทิ อัตราความสำเร็จและไม่สำเร็จ ที่คู่กรณีจะรับหรือยุติข้อพิพาทได้ด้วยการประนีประนอมยอมความ ปัจจัยที่ทำให้ประนีประนอมข้อพิพาทได้สำเร็จ และไม่สำเร็จ เป็นต้น โดยศึกษาทั้งการประนีประนอมยอมความในศาล และการประนีประนอมยอมความนอกศาล
2. เพื่อศึกษารายละเอียดการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับ ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบการระงอมข้อพิพาท ในประเทศไทย
4. เพื่อนำข้อมูลจากการผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายและวางทิศทางการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบ ระงอมข้อพิพาทของที่สถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC) และสถาบันอื่น ๆ ของประเทศไทย อาทิ การเสนอแนะแนวในการ ปรับแก้ไขร่างกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาหรือเพิ่มศักยภาพของระบบระงอมข้อพิพาท เป็นต้น
5. เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการด้านการระงอมข้อพิพาทของที่สถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC)

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัย

ค้นคว้า สืบค้น และรวบรวมข้อมูลทางคดีการระงอมข้อพิพาทในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลและรายละเอียดของสถาบัน หน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการระงอมข้อพิพาท อันประกอบด้วย โครงสร้างของสถาบัน/หน่วยงาน/องค์กร ขอบเขตการทำงาน ขั้นตอน การดำเนินงาน รายการบริการทางด้านระงอมข้อพิพาท บทสรุปการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และ แนวทางการปรับปรุงการให้บริการด้านการระงอมข้อพิพาทหน่วยงานที่สำคัญของประเทศไทย

หน่วยงานที่เก็บข้อมูล

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม และศาลยุติธรรม 4 ศาล คือ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลแขวงนครปฐม สำนักงาน

คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) สำนักงานสภา
อนุญาโตตุลาการการค้าไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ
ประกันภัย (คปภ.) สำนักงานป้องกันและระงับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา ศูนย์ไกล่
เกลี่ยข้อพิพาทกรมบังคับคดี กรมการปกครอง สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
และสำนักแรงงานสัมพันธ์กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

การรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ

1. คดีเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการ
ประนีประนอม ยอมความในศาล รวมถึงคำพิพากษาตามยอม และสถิติคดีที่ศาลยกหรือ
บังคับตาม
2. คดีเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการประนีประนอมข้อ
พิพาท หรือ การไกล่เกลี่ย ตลอดจนสถิติคดีที่ศาลยกหรือบังคับตาม
3. สาเหตุที่ศาลยกหรือบังคับตามข้อ 2 และศาลได้มีการพิจารณาในมู
ลหุณีเดิมหรือไม่
4. ระยะเวลาในการพิจารณาคดีที่เกิดจากสัญญาประนีประนอมยอม
ความที่ไม่ได้เกิดจาก กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทเปรียบเทียบกับคดีที่เกิดจาก
กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาท
5. จำกัดขอบเขตการศึกษา รวบรวม และอัตราความสำเร็จของคดีที่
เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลแขวง
นครปฐม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลเชิงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจำกัดขอบเขต
การศึกษาเฉพาะข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นและรวบรวมสภาพปัญหาและอุปสรรค ของ
กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาลที่เป็นเหตุให้คู่กรณีนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลเพื่อ
ขอให้บังคับ ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จัดทำข้อเสนอแนะตลอดจนแนวทางการ
แก้ไขปัญหาและอุปสรรคของ กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. การไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้น มีความสำคัญอย่าง
มาก หากพิจารณาสถิติในแต่ละปีแต่ละประเภทคดีจะเห็นว่า ทุกประเภทคดีที่เข้าสู่
กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีผลสำเร็จมากกว่าร้อยละ

50 ทำให้ลดจำนวนปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะประเภทคดีผู้บริโภคที่แสดงให้เห็นถึงอัตราความสำเร็จในทุกสูงกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป กล่าวโดยสรุปผลสรุปรวมทุกประเภทคดีมีอัตราความสำเร็จในแต่ละปีนั้นมีอัตราที่เกินกว่าร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีประโยชน์อย่างมาก หากไม่มีระบบการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพแล้ว ศาลยุติธรรมทั่วประเทศจะมีภาระงานที่มากขึ้น ประชาชนรอความยุติธรรมนานขึ้น ทำให้ส่งผลเสียต่อไปเป็นทอดต่อประเทศไทยในวงกว้าง

2. ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทยนั้นสามารถจำแนกออกเป็น 3 ระบบหลักดังนี้

หนึ่ง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งประกอบไปด้วย การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีของสำนักส่งเสริมงานตุลาการ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา และกรมบังคับคดี สอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจต่าง ๆ และสาม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในส่วนท้องถิ่นของกรมการปกครอง ซึ่งจะเห็นได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทั่วประเทศผ่านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนท้องถิ่นของกรมการปกครอง หากเป็นเรื่องเฉพาะกิจสามารถเสนอข้อพิพาทเข้าสู่หน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ที่รับผิดชอบได้ อีกทั้งหากมีการนำข้อพิพาทเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ก็มีการบริการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ไกล่เกลี่ยในชั้นศาล การพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับตามสัญญา ประนีประนอมยอมความ อีกทั้งสามารถไกล่เกลี่ยในชั้นศาลอุทธรณ์และฎีกาได้จนถึงการไกล่เกลี่ยในส่วนบังคับคดีดำเนินงานโดยกรมบังคับคดี

3. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องในระบบกระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการคือ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ ศาลยุติธรรม มีอัตราการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สำเร็จน้อยที่สุด แต่หลังจากปี พ.ศ. 2557 มีอัตราการไกล่เกลี่ยที่สำเร็จสูงขึ้นตามลำดับ จากผลการศึกษาชิ้นนั้น สำนักส่งเสริมงานตุลาการ ศาลยุติธรรม เป็นสำนักงานที่มีส่วนช่วยระบบการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาลยุติธรรม และพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลตามกฎหมาย ส่วนใหญ่สำนักส่งเสริมงานตุลาการจะทำงานด้านการสนับสนุนระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นหลัก เช่น ส่งเสริมการอบรมผู้ประนีประนอมของศาลยุติธรรม

4. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลของระบบกระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สำเร็จโดยรวมของศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของศาลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เห็นว่า มีอัตราการสำเร็จในการไกล่เกลี่ยที่ดี สาเหตุที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของศาลนั้นมีอัตราการประสบความสำเร็จ มาจากเหตุที่มีผู้

ประนีประนอมยอมความโดยการอบรมของศาลยุติธรรม มีความน่าเชื่อถือ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวนั้น คู่พิพาทมีหลักประกันในการบังคับคดีหากมีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบังคับคดีของระบบกระบวนการยุติธรรม หากพิจารณาจากสถิติชั้นบังคับคดีนั้น สถิติแสดงให้เห็นว่า ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมบังคับคดีที่เป็นหน่วยงานปลายทางนั้น สามารถมีส่วนช่วยทำให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทางออกและประสานประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากคดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมในสถาบันการเงิน ทำให้อัตราการสำเร็จของกรมบังคับคดีนั้นมีความสำเร็จสูงมาก เสมือนเป็นการปรับโครงสร้างหนี้ของแต่ละฝ่าย

6. ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบกระบวนการยุติธรรม คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ประนีประนอมยอมความ มีเป็นกลางทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นไปโดยราบรื่น มีโอกาสที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน หากคู่พิพาทมีความตั้งใจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะมีโอกาสที่จะสำเร็จสูง ทั้งนี้ อยู่อยู่การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่จะทำให้คู่พิพาทนั้นมีความรู้ความเข้าใจที่จะเข้าสู่กระบวนการ การสื่อสารเชิงบวก หากคู่พิพาทนั้นได้รับการสื่อสารที่ดีจากการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วจะทำให้มีบรรยากาศการพูดคุยหาข้อสรุปได้ดี และนำไปสู่ความสำเร็จ และการบังคับตามสัญญาประนีประนอมเด็ดขาด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคู่พิพาทย่อมมีความต้องการที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเสร็จไปในคราวเดียว หากสามารถสร้างความมั่นใจในกระบวนการในกรณีผิดสัญญาไม่ปฏิบัติให้สามารถดำเนินการบังคับคดีได้เลย จะทำให้คู่พิพาทมีความเชื่อมั่น แต่ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบกระบวนการยุติธรรม คือ บุคคลที่สามที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ความรู้และความไม่ชำนาญการของผู้ประนีประนอมมีส่วนสำคัญอย่างมากในการดำเนินการไกล่เกลี่ยมีผลต่อความเชื่อมั่นของแต่ละฝ่าย หากไม่มีความเข้าใจในข้อพิพาทนั้นแล้ว ยากที่จะบรรลุผลสำเร็จ ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนายความที่ต้องดำเนินการในชั้นศาลเสียก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความเมื่อไม่มีปฏิบัติตามสัญญาต้องนำสัญญาไปฟ้องร้องต่อศาล แต่ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สามารถบังคับตามสัญญาได้เลยเหมือนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล ส่วนระยะเวลาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับการดำเนินคดีในระบบกระบวนการยุติธรรมสอดคล้องกับการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องนั้น ต้องนำสัญญาดังกล่าวไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลอีกครั้งหนึ่ง จะไม่มีการพิจารณาถึงมูลหนี้เดิม เว้นแต่มีการหยิบยกข้ออ้างของแต่ละฝ่ายที่จะต่อสู้ถึงความไม่สมบูรณ์ของสัญญาดังกล่าวให้ศาลพิจารณาต่อไปแล้วแต่กรณี

จะมีการพิจารณาที่รวดเร็วขึ้น ส่วนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้น สามารถบังคับคดีได้เลยตามกฎหมาย เนื่องจากเป็นสัญญาที่มีการพิพาทตามยอม ไม่มีการพิจารณาถึงมูลหนี้เดิมอีกเช่นกัน เว้นแต่จะมีการต่อสู้ในประเด็นที่มาของสัญญา ดังกล่าว ส่วนสุดท้ายการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความในชั้นบังคับคดีนั้น หากไม่ปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าวแล้ว สามารถบังคับคดีตามเดิมได้ต่อไป เนื่องจากมีการกำหนดข้อตกลงไว้โดยเฉพาะที่ต้องกลับไปบังคับนี้ตามคำพิพากษาเดิม ส่งผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบกระบวนการยุติธรรมดังนี้ หากพิจารณาจากสถิติทั้งหมดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล อัตราความสำเร็จนั้นเป็นไปทางที่ดีมาก มีส่วนช่วยลดภาระงานในชั้นพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัยนั้นที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลนั้นมีประสิทธิภาพเกิดปัจจัยหลักสองประการ คือ ผู้ประนีประนอมในศาลนั้นมีการพัฒนาประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา มีการอบรมอย่างต่อเนื่องและความเชื่อมั่นในกระบวนการว่ามีหลักประกันว่า สามารถบังคับตามสัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการผิดข้อตกลงในภายหลัง

7. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจ โดยสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจที่ทำการศึกษ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค กรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหน่วยงานเฉพาะกิจนั้น เนื่องด้วยเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลในหน่วยงานที่ผู้วิจัยได้ทำศึกษานั้น มีอัตราการสำเร็จโดยพิจารณาข้อมูลทางสถิติของแต่ละหน่วยงานเฉพาะมีความประสบความสำเร็จอยู่ในระดับดี ส่วนใหญ่จะไม่มีการอบรมหรือขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมโดยเฉพาะ เว้นแต่ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ที่มีข้อพิพาทด้านประกันภัยจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติงานตรงกับประเด็นข้อพิพาทโดยเฉพาะจึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จดังจะกล่าวต่อไป หากพิจารณาจากสถิติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีอัตราการสำเร็จของแต่ละสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า มีอัตราการสำเร็จที่สูงมาก เนื่องด้วยมาจากเหตุปัจจัยหลากหลายประการโดยเฉพาะการสร้าง ความเชื่อมั่นและเป็นที่พึ่งให้กับผู้ร้องเรียนที่อยู่ฐานะประชาชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) และกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจมีดังนี้ ความชำนาญ ความรู้และความเข้าใจในข้อพิพาทนั้น ๆ ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นสถาบันและหน่วยงานดังกล่าวมีความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่ความเชื่อมั่นว่าจะสามารถ

แก้ไขปัญหาให้กับคู่พิพาทได้อย่างแท้จริง ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจนั้นคือ การไม่เชื่อมั่นในกระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เนื่องจากเป็นการดำเนินการนอกศาลไม่ว่าจะบังคับคดีได้รวดเร็วเชกเช่นการทำสัญญาประนีประนอม แต่ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เป็นข้อพิพาทด้านประกันภัย และมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับคู่ประกอบธุรกิจประกันภัยที่รุนแรงหากไม่ปฏิบัติตามสัญญาทำให้ฝ่ายผู้เรียกร้องนั้นมีความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้ ในส่วนของระยะเวลาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับการดำเนินคดีของสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจ มีการดำเนินการตามสัญญาประนีประนอมยอมความจากหน่วยงานเฉพาะมีผลในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล แต่หากมีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาต้องนำสัญญาดังกล่าวไปฟ้องร้องต่อศาลอีกครั้ง ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจะมีโอกาสทำให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากมีการตกลงกันมาก่อนแล้ว มีประเด็นข้อพิพาทที่ลดลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่น การยกข้อต่อสู้ของคู่พิพาท วันกำหนดนัดของศาลนั้น เป็นต้น เมื่อการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจนั้นต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลอีกครั้งหนึ่ง แต่การกระทำสัญญาประนีประนอมยอมความของหน่วยงานเฉพาะนั้นส่งผลทำให้มูลหนี้เดิมระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 852 ต้องบังคับกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความฉบับใหม่ ผลการดำเนินไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันหรือหน่วยงานเฉพาะกิจ ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสถาบันและหน่วยงานต่างเฉพาะกิจต่าง ๆ นั้น มีผลการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นไปได้ด้วยดี บางหน่วยงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานนั้นสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานได้ถึง 100% มีอัตราการสำเร็จที่สูงในระดับดี ถือว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจต่าง ๆ แม้เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล มีข้อเสียเปรียบบางอย่างด้านกฎหมายที่รองรับบ้าง

8. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยของกรมการปกครองในท้องถิ่นนั้น มีการปกครองโดยนายอำเภอเป็นหลัก ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองนั้นมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน หลังจากนั้นพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สรุปได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองนั้นมีสองรูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านและการไกล่เกลี่ยโดยอำเภอ โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ประเด็นดังต่อไปนี้ โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จากข้อมูลของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีการใช้บริการของประชาชนตามท้องถิ่นที่มีจำนวนพอสมควรในแต่ละปีงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ไม่สามารถทำได้ทั่วไปถึง หากพิจารณาจากตัวเลขจะเห็นได้ว่า มีจำนวน

ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั่วประเทศ แต่ปัจจัยหลักที่สถิติมีจำนวนค่อนข้างน้อยเนื่องจาก กระบวนการไล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองที่จะถูกบันทึกนั้นต้องเป็นการไล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการไล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 เท่านั้น ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์การไล่เกลี่ยในระดับท้องถิ่นนั้นมีจำนวนมากกว่าจำนวนตัวเลขที่ปรากฏเนื่องจากบางที่เจ้าพนักงานหรือนายอำเภอดำเนินการไล่เกลี่ยเองโดยไม่รอกระบวนการตามกฎหมายเนื่องจากเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น ทำให้ลดคดีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลได้ปริมาณมาก หากมีการบันทึกสถิติดังกล่าวไว้ทุกกรณี ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการไล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ความชำนาญ ความรู้และความเข้าใจในข้อพิพาทนั้น ๆ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นนายอำเภอผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงสถานการณ์ของพื้นที่เป็นอย่างดี สถานที่ทำการไล่เกลี่ยที่เหมาะสมทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า จะไม่มีข้อมูลส่วนบุคคลถูกเผยแพร่ในระหว่างการไล่เกลี่ยข้อพิพาท ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การไม่เชื่อมั่นในกระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความเนื่องจากประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองมักจะไม่มี ความเชื่อมั่นเท่ากับอำเภอที่อยู่ห่างไกลที่คนในพื้นที่มักจะมีความไวใจนายอำเภอมากกว่า การประชาสัมพันธ์ของแต่ละหน่วยงานที่อาจจะไม่ได้ถูกเผยแพร่อย่างแพร่หลายมากนัก ทำให้ประชาชนไม่ได้มีส่วนรับรู้ถึงกระบวนการดังกล่าว ระยะเวลาไล่เกลี่ยข้อพิพาทกับการดำเนินคดีของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีปัจจัยเกี่ยวกับกรณีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น มีผลทำให้คดีลดลง แต่เมื่อมีการผิดสัญญาแล้วต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลอีกครั้ง แต่จะทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาของศาลนั้นรวดเร็วขึ้น เนื่องจากประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีน้อยลง เมื่อพิจารณาจากสถิติการดำเนินคดีปกติของศาลชั้นต้นพิจารณาไม่เกิน 6 เดือนต่อหนึ่งคดี คาดว่า การฟ้องร้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไม่เกินไปจากมาตรฐานของคดีปกติทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่น การยกข้อต่อสู้ของคู่พิพาท วันกำหนดของศาลนั้น เป็นต้น ส่วนผลการดำเนินไล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น การไล่เกลี่ยของกรมการปกครองในระดับอำเภอนั้นแท้จริงแล้วมีการไล่เกลี่ยข้อพิพาท ดูแลสารทุกข์สุกดิบของประชาชนในพื้นที่ปละหลายพันจนถึงระดับหมื่นข้อพิพาท แต่จากสถิติที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงสถิติที่มีการไล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายที่มีการเบิกจ่ายเงินเพราะเป็นการไล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบคณะกรรมการที่มีขั้นตอนชัดเจน แต่การไล่เกลี่ยข้อพิพาทบางครั้งประชาชนในพื้นที่ต้องการความสะดวกรวดเร็วและนายอำเภอก็มีความเข้าใจถึงความเดือดร้อนของประชาชนจึงไล่เกลี่ยโดยลำพังเพื่อระงับข้อพิพาท จากสถิตินั้นถือว่า ช่วยลดปัญหาข้อ

พิพาทปืละหลายพันคดี อีกทั้งการระงับข้อพิพาทของกรมการปกครองมีประสิทธิภาพการ เชื่อมั่นว่าจะได้รับการปฏิบัติชำระหนี้แน่นอน เพราะหากมีการผิดสัญญาสามารถยื่น ให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นต่อศาลเพื่อบังคับตามสัญญาได้ต่อไป

อภิปรายผล

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่สำคัญ ก่อนปี พ.ศ. 2562 ไม่มีกฎหมายรองรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีมาตรฐานเทียบเท่าการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทในชั้นศาล แต่ละสถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจต่าง ๆ ต่างมีวิธีการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทตามกฎหมายของหน่วยงานนั่นเอง ปัจจุบัน พ.ศ. 2562 มีการประกาศบังคับใช้ กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบังคับ พ.ศ. 2562 ทำให้มิติในการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เป็นประโยชน์และมีส่วนช่วยในการ ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้ด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่ดี (ชลัท ประเทืองรัตนนา, 2562 ก); (ชลัท ประเทืองรัตนนา, 2562ข) ผู้วิจัยจึงขอทำการเปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ย ก่อนและหลังพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บังคับใช้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนและหลัง พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บังคับใช้

ก่อนพระราชบัญญัติบังคับใช้	หลังพระราชบัญญัติบังคับใช้
1. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล หากมีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ต้องนำไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลอีกครั้ง	1. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยนอกศาล หากนำ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มา บังคับใช้แล้ว มาตรา 32 สามารถยื่นข้อตกลงที่อีกฝ่าย หนึ่งไม่ปฏิบัติตาม สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับ ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นได้
2. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ผู้ ไกล่เกลี่ยไม่มีความจำเป็นต้องขึ้นทะเบียน	2. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ผู้ ไกล่เกลี่ยกฎหมายบังคับต้องขึ้นทะเบียน
3. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลไม่ มีความจำเป็นต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย	3. หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล จำเป็นต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย
4. มาตรฐานขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ไม่มีมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมาย	4. มาตรฐานขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ถูกกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมาย
5. หลักฐานการไกล่เกลี่ยนอกศาลอาจจะนำไปสู่ความ เสียหายในการฟ้องร้องคดีในอนาคตได้	5. หลักฐานการไกล่เกลี่ยนอกศาลไม่สามารถเป็น พยานหลักฐานในการดำเนินคดีในอนาคตได้

จากตารางแสดงข้อมูลว่า ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การบังคับตามสัญญา ประนีประนอมยอมความที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ให้อำนาจ คู่สัญญาที่เสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้น นำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอม ยอมความที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลง

ระงับข้อพิพาทนั้นได้ และมาตรฐานในการไกล่เกลี่ยในแต่ละขั้นตอนนั้นมีความชัดเจนมากขึ้น มีความใกล้เคียงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลอย่างมาก เชื่อว่า หากมีการบังคับตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพจะมีส่วนช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาพบองค์ความรู้ใหม่ในหลักการสำคัญ พบว่ามาตรการในการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในประเทศไทย มีพัฒนาการดังต่อไปนี้

(ก) การบูรณาการไกล่เกลี่ยเชิงระบบเพื่อลดปริมาณข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

ประเทศไทยมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงระบบในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งเมื่อข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีหรือไม่มีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี คู่พิพาทจะนำข้อพิพาทเสนอต่อศาลยุติธรรม ซึ่งสามารถเสนอความประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ยได้ทั้งสามชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา หากไม่ประสบผลสำเร็จ คดีต่าง ๆ ที่ถูกตัดสินโดยคำพิพากษาของศาลจะถูกส่งมอบความรับผิดชอบไปยังหน่วยงานสุดท้าย คือ กรมบังคับคดีที่มีอำนาจในการบังคับคดีตามคำบังคับของศาล แต่ยังไม่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกันหาทางออกเพื่อลดปริมาณการบังคับคดีและหากสำเร็จจะช่วยให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้ตามคำพิพากษาประสานประโยชน์ร่วมกันและลดข้อขัดแย้งปรากฏตามแผนภาพดังนี้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

ภาพที่ 1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจที่ไม่ได้อยู่ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลอีกทางหนึ่ง ดังจะสรุปในหัวข้อต่อไป

(ข) สถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจที่นำการไกล่เกลี่ยมาบังคับใช้ ประเทศไทยนั้นมีสถาบันและหน่วยงานเฉพาะกิจที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก เนื่องจากข้อพิพาท

เฉพาะทางเริ่มมีปริมาณมากขึ้นตามลำดับ จึงได้ศึกษาและสรุปความสำคัญ ดังหน่วยงานตัวอย่างต่อไปนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกันภัยทุกประเภท
2. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค
3. กรมทรัพย์สินทางปัญญา ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหลัก คือ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า
4. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานเป็นหลัก

อีกทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังขยายการบังคับใช้ไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจในการดูแลปกครองพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น

(ค) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่นของกรมการปกครอง โดยกรมการปกครองนั้นให้ความสำคัญด้านการดูแลประชาชนในแต่ละพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน อำนวยความยุติธรรมที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทั้งระดับคณะกรรมการหมู่บ้านและในระดับอำเภอ ความสำคัญของการไกล่เกลี่ยคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งทั่วไป แต่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผ่านกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ของกระทรวงมหาดไทยที่รับจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้านมรดก ด้านที่ดิน และจำนวนเงินทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท อีกทั้งหากมีการผิดสัญญา ประนีประนอมยอมความแล้ว กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ให้ผู้เสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องให้บังคับตามสัญญาต่อศาลได้เลย

(ง) ภาครัฐให้ความสำคัญกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความจึงได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อบังคับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นจึงได้ออกพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บังคับใช้ บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ซึ่งให้คู่พิพาทฝ่ายที่เสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาท สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ะครับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวสามารถทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลในหน่วยงานต่าง ๆ ที่นำกฎหมายฉบับนี้ไปบังคับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยข้อกฎหมายที่

ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานมากขึ้น ประกอบกับส่งผลประโยชน์ในการลดจำนวนคดีที่จะขึ้นสู่ศาลในแต่ละปีลดลง หากมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำประโยชน์จากกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ไปใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในปัจจุบันหากเป็นการไกล่เกลี่ยในหน่วยงานราชการจะมีอัตราสำเร็จที่มีแนวโน้มจะสำเร็จ เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ โดนมีปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ ความพอใจของทั้งสองฝ่ายที่จะประสานประโยชน์ร่วมกัน ความน่าเชื่อถือของผู้ประนีประนอมประจำ และกระบวนการที่มีทำให้คู่พิพาทมีความมั่นใจว่าจะบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ปัจจัยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ไม่สำเร็จ ได้แก่ 1. ความไม่น่าเชื่อถือของผู้ประนีประนอม 2. การบังคับตามสัญญาประนีประนอมที่ไม่สามารถบังคับคดีได้ทันที ดังนั้นกระบวนการในปัจจุบันควรที่จะพัฒนาให้เป็นไปตามแนวทางในการประสานประโยชน์ร่วมกันและอบรมผู้ประนีประนอมข้อพิพาทหรือคนกลางในการไกล่เกลี่ยให้มีความน่าเชื่อถือและมีความเข้าใจในเรื่องที่กำลังจะสานประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ข้อเสนอแนะคณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางสำหรับสถาบันระงับข้อพิพาทต่าง ๆ จึงเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ ต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบบริการวิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ ในรูปแบบต่างๆ หลากๆ ช่องทาง ระบบการสื่อสารต้องทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงของคนทั่วไป จัดให้มีทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยที่จำแนกตามลักษณะข้อพิพาททั้งในและต่างประเทศ เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับจากสังคมในเรื่องนั้นๆ จัดทำและเผยแพร่ข้อบังคับการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายให้บริการคู่พิพาทขัดแย้งทั้งในและต่างประเทศ และให้คำแนะนำในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ถูกต้องชอบธรรม การระงับข้อพิพาทควรมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นของภาครัฐที่มีการกระจายอยู่ในทุกจังหวัดหรือทุกภูมิภาค ตลอดจนทั้งการทำความร่วมมือกับภาคเอกชนที่มีข้อพิพาทมาก ๆ และการสร้างเครือข่ายในระบบการศึกษาจัดอบรมให้ความรู้และสร้างกลุ่มอาจารย์และนักศึกษา เพื่อขยายผลการใช้วิธีการไกล่เกลี่ย เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เชมจุฑา สุวรรณจินดา. (2563). การระงับข้อพิพาททางสัญญาธุรกิจระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2562ก). เจรจาไกล่เกลี่ยไม่เกลี่ยกล่อม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2562ข). การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง : เส้นทางแห่งการสร้างความเข้าใจร่วมกัน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- โชติช่วง ทัพวงศ์. (2558). คู่มือนักเจรจาไกล่เกลี่ย. นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีสาธารณะสุขสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- นพพร โพธิ์รังสิยากร. (2552). ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ข.ส.) รุ่นที่ 12” วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม .
- นพพร โพธิ์รังสิยากร. (2563). จุดจบความขัดแย้ง : คู่มือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับผู้นำท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2563). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องและหลังฟ้อง. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- สรวิศ ลิ้มปริงชี. (2555). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระบวนข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม.
- อนันต์ จันทโรภากร. (2558). ทางเลือกในการระงับข้อพิพาท: การเจรจา การไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรัชมน พิเชฐวรกุล. (2565). การระงับข้อพิพาททางเลือก. เรียกใช้เมื่อ 7 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122222>